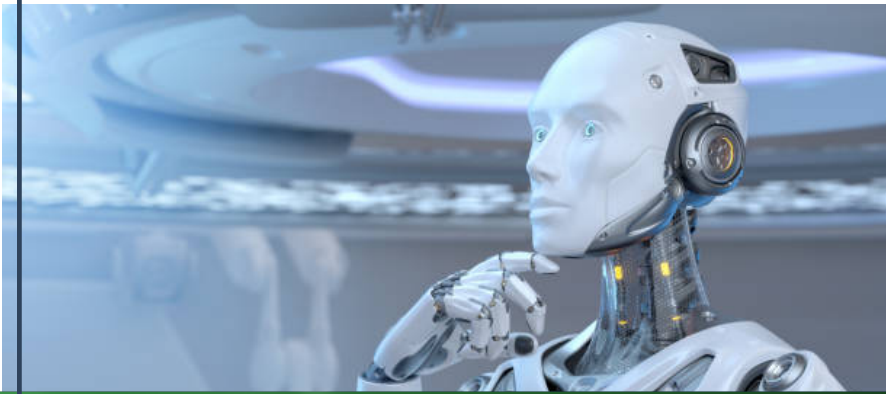

YASHIL

IQTISODIYOT
va
TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

“MILLIY IQTISODIYOTNI BARQAROR
SAQLASHDA “YASHIL IQTISODIYOT”,
“YASHIL MOLIYA”, “YASHIL
BUXGALTERIYA” VA ILG‘OR MUHANDISLIK
MAKTABLARINI ILMIY-AMALIY
INTEGRATSIYALASHTIRISH DOLZARBLIGI”

Maqola va tezislar to‘plami

2025-YIL
30-MAY

ROAD
74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 192 sahifa.
E'lon qilishga 2025-yil 11-martda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Omborxonada wms tizimidan foydalanishni afzalliklari.....	16
G'ofurov Shoxjaxon Abdumajit o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Интеграция проектного офиса в корпоративную структуру строительной компании, работающей по ерс-контрактам.....	21
Махмудов Сардор Козим угли	
Investition muhit va unga ta'sir etuvchi omillar tahlili	24
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyati to'g'risidagi itimoiy-iqtisodiy qarashlar tahlili.....	27
Abduvohidov Behzod XXX	
Tijorat banklarida kredit portfelini boshqarishning asosiy yo'nalishlari.....	30
Jo'rayev Eldor Berdibekovich	
O'zbekistonda davlat budjetini kupaytirishda soliqlarni ahamiyati.....	34
Karimova Gulbahor Normurodovna	
Dunyo oziq-ovqat bozorining dinamik rivojlanishidagi o'zgarishlar, qiyinchiliklar va ularning yechimlari	36
Tolipova Baxtigul Farxodovna	
Исследование тепловых и диффузионных процессов при азотировании зубчатых колес в вакуумной среде	39
Жасурбек Юлдашбоевич Холмирзаев	
Axborot tizimlaridan foydalangan holda tashkilotni boshqarish bo'yicha qarorlar qabul qilishni takomillashtirish	49
Xujamova Shahrizoda Otabek Qizi	
Sanoat sektorida dekarbonizatsiya va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish strategiyalari	52
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Sanoat rivojlanishini ekonometrik modellashtirish (Surxondaryo viloyati misolida)	56
Xalmuratov Zakirjan Mekkamovich	
"Yashil iqtisodiyot" – barqaror taraqqiyot omili.....	58
Lapasova Kamola Farhod qizi	
Umumta'lim maktablarida informatika fanini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	60
Raxmonov Baxtiyor Azzamovich	
"Makroiqtisodiy masalalarni yechishda matematik modellarning ahamiyati"	63
Abdiraimov Abbas Xolmurod O'g'li	
Moda marketingida iste'molchilarning ichki ehtiyojlari va xulq-atvoriga asoslangan yondashuvlar	67
Tuxtaeva Oydinoy Normamatovna	
O'zbekiston Respublikasida standartlashtirish siyosatida xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik tahlili	72
Raximov Ilyos Muydinovich	
Tijorat banklarida omonatlarni jalb qilishda mijoz sodiqligini oshirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar	75
Raximov Shoxrux Furqatovich	
Raqamli bank xizmatlarida sun'iy intellektdan foydalanishning istiqbollari va xavfsizlik masalalari.....	78
Erdonayev Aliqul Xalimovich	
Ta'minot zanjirini optimallashtirish yo'llari.....	82
Matkarimova Umida Alisher qizi, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
The role of global value chains in international trade competition.....	85
Rakhmonova Dildora Ergash Qizi	
Электронная коммерция в узбекистане: государственные стратегии, технологический прогресс и барьеры развития.....	88
Махаммадалиева Муслимахон Шерали Кизи	

Modernization of the social protection system through digital technologies and innovative approaches.....	90
Abduzoirov Mukhiddin Umidjon ugli, Quدراتov Inomjon Nemat ugli	
Tabiiy va sun'iy tolalar asosida qayta ishlangan mahsulotlarning texnologik sifati va iqtisodiy samaradorligi.....	93
Raximov Furqat Jalalovich	
Maishiy kimyo tovarlari B2B bozori uchun barqaror va yashil taqsimot modellarini ishlab chiqish.....	97
Ro'ziyeva Farzona Komiljon qizi	
Chakana savdo va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali hududiy iqtisodiyotni rivojlantirish	102
Po'latova Sug'diyona Iskandar qizi, Abdullayev Firdavs Sanjar o'g'li, Ravshanova Muxtarama	
Zamonaviy shahar massivlarida xizmat ko'rsatish va boshqarishda "Aqlli shahar" konsepsiyasi.....	105
Ismailov Najmiddin Ilxamovich	
Germaniyaning ta'minot zanjirlarini boshqarish tajribasidan foydalanishni afzalliklari.....	108
Nuriddinov G'ulomiddin Ziyovuddin o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Ta'minot zanjirida CPFR texnologiyasi foydalanishni afzalliklari.....	111
Komilov Muhammad Yusuf Sardorbek o'g'li, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Ta'minot zanjirlarini qo'llashda jahon tajribasi.....	115
Karimov Amirxon Anvarovich, Yuldashev Abduhakim Abdukarimovich	
Sug'urtada investisiya faoliyatini tashkil etishni huquqiy asoslari.....	118
Suyunov Isomiddin Tilovkobilovich	
Yurtimizda amaldagi budjetlararo munosabatlar tartibi, hisobi hamda uning afzalliklari.....	122
Po'latov Tirkash Sotiboldiyevich	
Aholini ijtimoiy himoya qilish institutlari shakllanishining xorij tajribalari	127
Bobonov N.H.	
Способ организации продуктивной работы преподавателя и его влияние на результативность	131
Гулнора Казимова	
Literature is a reflection of the soul and culture of humanity.....	136
Sayidova Sayyora Yorikulovna	
Turizm infratuzilmasida transport xizmatlarini integratsiyalash: muammo va yechimlar	140
Vakilov Ruslan Tillabayevich	
Ekoturizm va madaniy meros obyektlariga tashrifni tartibga soluvchi huquqiy normalar	142
Sayfiddinov Sharofiddinxo'ja Najmiddin o'g'li	
Strategies for achieving sustainable growth through green economy transition.....	145
Umida Kakhramonova Gayratovna	
Buxoro viloyatida qishloq xo'jaligida suv resurslaridan foydalanish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlar.....	149
Ro'ziyev Sobirjon Samatovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida mulkni qayta baholash va unga yetkazilgan moddiy zararni aniqlash.....	153
Xadjayev Kamoliddin Fazliddinovich	
Shahar aglomeratsiyasining sifatini ekologik va geologik mezonlar asosida kompleks baholash.....	155
Irgashev Shavkatbek Turdiyevich	
Sanoatda korxonalarining qayta tiklanuvchi energiya manbalari asosida barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlash	160
Qalandarova Gulshoda Nazirjon qizi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida hududiy tengsizliklarni kamaytirish usullari.....	165
Ibragimov Baxrom Baxodirovich	
Tog' yon bag'rida joylashgan kon uymlarini ochiq usulda qazib olish xususiyatlari.....	174
I.T. Mislibayev, M.Sh. Ochilova	
Milliy iqtisodiyotda turizmning o'rni va rivojlanish imkoniyatlari.....	176
Xudoyberdiyeva Hilola Himmatovna	
China insurance market experience	178
Jumaboyev Akmal Sheraliyevich	

Tijorat banklarida moliyaviy resurslarning shakllanish manbalari.....	181
Tangirkulov Bekzod Boxadirovich	
Bank tizimida buxgalteriya hisobotlarida axborot texnologiyalarining roli va rivoji.....	185
Sodiqov Sanjar Saydullo o'g'li	
Samarali loyiha risklarini boshqarish: nazariya va amaliyot.....	189
Nosirova Gulira'no Abdulaziz qizi	

SAMARALI LOYIHA RISKLARINI BOSHQARISH: NAZARIYA VA AMALIYOT

Nosirova Gulira'no Abdulaziz qizi

O'zbekiston Bank-Moliya Akademiyasining
"Moliya" kafedrasida dotsenti, PhD
g.nosirova2020@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur tezisdagi loyiha risklarini boshqarish masalasi nazariy va amaliy jihatdan tahlil etiladi. Loyiha muvaffaqiyatining asosiy omillaridan biri sifatida risklarni aniqlash, baholash va samarali boshqarishning xalqaro metodologiyalari (xususan, PMBOK) asosida o'zbek amaliyotiga tatbiq etilishi ko'rib chiqiladi. Shuningdek, O'zbekistonda investitsiya loyihalarida uchraydigan asosiy xavf omillari, mavjud muammolar, tahlillar va yechim takliflari yoritiladi.

Kalit so'zlar: loyiha risklari, risk-menejment, PMBOK, investitsiya, risk tahlili, monitoring, O'zbekiston, xavf omillari.

Abstract: This thesis explores the theoretical and practical aspects of project risk management. It focuses on identifying, assessing, and mitigating risks using globally recognized methodologies, particularly PMBOK, and examines how these approaches are applied in the context of Uzbekistan. The study highlights major internal, external, and strategic risks in investment projects and offers recommendations for building an effective risk management culture.

Key words: project risks, risk management, PMBOK, investment, risk analysis, monitoring, Uzbekistan, risk factors.

Аннотация: В данной тезисной работе рассматриваются теоретические и практические аспекты управления проектными рисками. Особое внимание уделяется применению международных методологий управления рисками, таких как PMBOK, в условиях Узбекистана. Проанализированы ключевые внутренние и внешние риски инвестиционных проектов, а также предложены меры по их выявлению, оценке и эффективному управлению.

Ключевые слова: риски проекта, управление рисками, PMBOK, инвестиции, анализ рисков, мониторинг, Узбекистан, факторы риска.

Zamonaviy sharoitda har qanday loyiha – bu aniq maqsadga erishish yo'lida amalga oshiriladigan, vaqt, resurs va xarajatlar bilan chegaralangan kompleks faoliyatdir. Loyiha muvaffaqiyatini ta'minlashda asosiy omillardan biri – risklarni oldindan aniqlab, ularni samarali boshqarishdir. Risk – bu kutilmagan holat bo'lib, u loyiha natijalariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shunday ekan, loyihani muvaffaqiyatli yakunlash uchun risklarni boshqarish jarayoni loyihaning ajralmas va strategik qismi hisoblanadi.

Risklarni boshqarish bo'yicha xalqaro tan olingan metodologiyalar mavjud bo'lib, ular orasida PMBOK (Project Management Body of Knowledge) eng keng tarqalgan hisoblanadi. Ushbu maqolada loyiha risklari tushunchasi, ularning turlari, boshqaruv bosqichlari hamda O'zbekiston sharoitida risklarni boshqarish amaliyoti yoritiladi.

Loyiha risklari – bu loyihaning maqsadlariga erishishga salbiy yoki ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan har qanday noaniq hodisalardir. Ko'pchilik holatlarda risklar salbiy hodisalar sifatida qaralsa-da, ular imkoniyat (opportunitet) shaklida ham namoyon bo'lishi mumkin.

Risklarni quyidagicha tasniflash mumkin:

Ichki risklar:

- Resurs yetishmovchiligi;
- Loyiha jamoasi ichidagi muvofiqlashtirish muammolari;
- Ishlab chiqilgan texnologiyalarning ishlamasligi;
- Noto'g'ri rejalashtirish yoki rejalardan og'ish.

Tashqi risklar:

- Siyosiy yoki iqtisodiy beqarorlik;
- Tabiiy ofatlar (zilzila, suv toshqini, iqlim o'zgarishlari);
- Soliq yoki me'yoriy-huquqiy o'zgarishlar;
- Yetkazib beruvchilarning uzilishlari.

Strategik risklar:

- Loyiha natijalarining bozordagi talablarga mos kelmasligi;
- Investitsiyalarni qaytarishdagi kechikishlar;

– Raqobatchilarning kutilmagan harakatlari.

Risklarni boshqarish bosqichlari (PMBOK asosida):

Risklarni aniqlash – ushbu bosqichda loyiha manfaatdor tomonlari (stakeholderlar), loyiha jamoasi, tajribali mutaxassislar va ekspertlar ishtirokida potentsial risklar aniqlanadi. Risk reyestri (risk ro'yxati) tuziladi. Bunda SWOT-tahlil, brainstorming (aqliy hujum), ekspert baholash va tarixiy loyihalarni tahlil qilish kabi usullardan foydalaniladi.

Sifat tahlili – aniqlangan risklar sifat jihatdan tahlil qilinadi, ya'ni ularning yuzaga kelish ehtimoli va ta'sir darajasi aniqlanadi.

Son tahlili – risklarning loyiha vaqtiga, byudjetiga va sifatga miqdoriy ta'siri modellashtiriladi.

Risklarga javob choralarini rejalashtirish – risklarga nisbatan to'rtta asosiy strategiya qo'llaniladi:

- Oldini olish (Avoid): riskning yuzaga kelish ehtimolini butunlay yo'q qilish;
- Kamaytirish (Mitigate): risk ta'sirini kamaytirish yoki ehtimolini pasaytirish;
- Qabul qilish (Accept): risk qabul qilinadi va unga tayyorgarlik ko'riladi;
- O'tkazish (Transfer): riskni boshqa tomon zimmasiga o'tkazish (masalan, sug'urta orqali).

Monitoring va nazorat – risklar bo'yicha vaziyat doimiy ravishda kuzatib boriladi. Yangi risklar yuzaga kelishi mumkin, shu sababli risk reyestri yangilanib turiladi. Bu bosqichda muvozanatli KPI'lar, risk hisobotlari va audit vositalari qo'llaniladi.

O'zbekiston sharoitida risklarni boshqarish madaniyati endigina shakllanmoqda. Investitsiya loyihalarida, ayniqsa energetika, qurilish va transport sohalarida risklarni boshqarish bo'yicha alohida bo'limlar tashkil etilmoqda. Biroq, hali ham risklarni aniqlash va ular bo'yicha aniq strategiyalar ishlab chiqish darajasi past bo'lishi mumkin.

Bunda asosiy muammolar quyidagilardan iborat:

- Malakali risk menejerlarining yetishmasligi;
- Statistik ma'lumotlar bazasining kamligi;
- Qonunchilikdagi noaniqliklar;
- Risklarni sug'urtalash bozorining sust rivojlanishi.

Samarali loyiha boshqaruvi – bu faqatgina jadval va byudjet doirasida qolish emas, balki noaniqlik sharoitida to'g'ri va tezkor qarorlar qabul qilish, risklarni oldindan aniqlab, ularga mos strategiyalarni ishlab chiqishni o'z ichiga oladi. Loyihalar muvaffaqiyatining muhim omillaridan biri – risklarni to'liq anglash, baholash va boshqarish bo'yicha puxta tizimni shakllantirishdir.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda loyihalarda risk menejmenti amaliyoti hali to'liq yo'lga qo'yilmagan. Risklarni e'tiborsiz qoldirish ko'pincha loyihalarning muvaffaqiyatsizlikka uchrashi, ortiqcha xarajatlar, rejalashtirilgan natijalarning kechikishi yoki sifatning pasayishi kabi salbiy oqibatlariga olib keladi. Ayniqsa, energetika, infratuzilma, transport va qurilish sohalarida yirik investitsiyaviy loyihalar bilan bog'liq risklarni boshqarish alohida e'tibor talab etadi.

Shu bois, loyiha boshqaruvi sifatini oshirish va barqaror natijalarga erishish maqsadida quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

– Har bir loyiha boshlanishida batafsil risk rejasini tuzish: risk reyestri, ularning ehtimoli va ta'sirini baholovchi matritsalar, strategik javob choralarini o'z ichiga olgan hujjatlar loyihaning ajralmas qismi sifatida shakllantirilishi kerak;

– Risklarni monitoring qilish uchun zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish: masalan, Project Risk Management (PRM), Primavera Risk Analysis, Monte-Karlo simulyatsiyasi kabi vositalar orqali risklarni modellashtirish va prognozlash imkoniyati yaratiladi;

– Risklarni sug'urtalash mexanizmlarini takomillashtirish: davlat va xususiy sektor ishtirokidagi loyihalarda sug'urta instrumentlaridan keng foydalanish orqali kutilmagan moliyaviy yo'qotishlarning oldi olinadi;

– Loyiha jamoasi a'zolarini risk menejmenti bo'yicha doimiy o'qitish: bu bilim va ko'nikmalarni muntazam yangilab borish, xalqaro standartlar (masalan, [ISO 31000]) asosida o'qitish orqali amalga oshirilishi zarur;

– Har bir muhim risk uchun mas'ul shaxs (risk owner) belgilash: bu orqali riskni aniqlashdan tortib, unga javob berishgacha bo'lgan harakatlar aniq javobgarlik asosida boshqariladi;

– Risk madaniyatini shakllantirish: barcha darajadagi boshqaruvchilar va loyiha ishtirokchilari orasida risklarga nisbatan xabardorlik, ochiqlik va tezkorlik tamoyillariga asoslangan yondashuv keng targ'ib etilishi lozim;

– Qonunchilikni takomillashtirish: loyiha risklarini baholash, ularni boshqarish tartibi va vakolatli organlar o'rtasidagi funksional taqsimotni belgilovchi aniq normativ-huquqiy asoslar ishlab chiqilishi zarur.

Zamonaviy sharoitda har qanday yirik yoki kichik loyiha risk omillarini hisobga olgan holda yondashishni talab etadi. Loyiha boshqaruvida risk menejmentini tizimli va kompleks tarzda joriy qilish orqali barqaror, samarali va xavfsiz natijalarga erishish mumkin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Project Management Institute (PMI). A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK Guide). 7th Edition. Pennsylvania: PMI Publishing, 2021.
2. Шапиро В.Д. Управление рисками инвестиционных проектов. М.: Финансы и статистика, 2020.
3. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. Investitsiya loyihalarida risklarni baholash va monitoring qilish tartibi. Toshkent, 2023.
4. ISO 31000:2018. Risk management – Guidelines. International Organization for Standardization, Geneva, 2018.
5. Hillson, D. Practical Project Risk Management: The ATOM Methodology. Management Concepts, 2012.
6. Коротков Э.М. Риск-менеджмент в системе управления организацией. М.: ИНФРА-М, 2021.
7. Nosirova, G.A. Loyihalarda risklarni aniqlash va ularni boshqarish mexanizmlari. "Iqtisodiyot va ta'lim" jurnali, №4, 2023, 45–51-betlar.
8. Turayev, A.X. Investitsion loyihalarda risklarni boshqarish amaliyoti. "Moliyaviy tahlil va boshqaruv" ilmiy jurnali, №2, 2024, 33–39-betlar.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025-yil, may.

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Ei.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>